

UCHWAŁA

Dnia 28 kwietnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Barbary S.

przy uczestnictwie Anastazji O. i Lidii M.

o dział spadku i podział majątku wspólnego,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 28 kwietnia 2010 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy w L.

postanowieniem z dnia 30 listopada 2009 r., sygn. akt II Ca 720/09,:

„Czy w świetle art. 373 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. dopuszczalna jest apelacja uczestnika kwestionującego zgłoszony w sprawie o dział spadku i podział majątku wspólnego wniosek innego uczestnika o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości będącej poprzednio własnością spadkodawcy, od postanowienia wstępnego wydanego w trybie art. 685 k.p.c., nie zawierającego jednak żadnego rozstrzygnięcia (pozytywnego, bądź negatywnego) w przedmiocie zasiedzenia?”

podjął uchwałę:

Od postanowienia wstępnego wydanego na podstawie art. 685 k.p.c., w którym nie rozstrzygnięto zgłoszonego w sprawie o dział spadku wniosku o zasiedzenie, uczestnikowi wnoszącemu o oddalenie tego wniosku przysługuje apelacja.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało w sprawie o dział spadku i podział majątku wspólnego, w której wnioskodawczyni domagała się ustalenia, że w skład spadku po jej mężu Józefie S. wchodzi między innymi opisana bliżej we wniosku nieruchomość oznaczona numerem geodezyjnym [...]/1, zabudowana domem mieszkalnym, natomiast uczestniczki postępowania wnosiły o wydanie przez Sąd postanowienia wstępnego stwierdzającego, że każda z nich nabyła przez zasiedzenie fizycznie wydzieloną, określoną część powyższej nieruchomości, stanowiącą odrębne działki oraz stwierdzenie, że działki te nie wchodzi w skład spadku.

Sąd Rejonowy w L. po przeprowadzeniu postępowania dowodowego oraz dokonaniu, przy udziale biegłego geodety, podziału przedmiotowej nieruchomości na trzy odrębne nieruchomości stanowiące działki oznaczone numerami geodezyjnymi nr [...]/2, nr [...]/3 i nr [...]/4, wydał w dniu 30 czerwca 2009 r. postanowienie wstępne, w którym ustalił, że w skład spadku po Józefie S. wchodzi nieruchomość oznaczona jako działka nr [...]/2, zabudowana domem mieszkalnym oraz udział w $\frac{1}{2}$ własności samochodu osobowego bliżej opisanego w postanowieniu i 52 akcje imienne „PZL-Świdnik”.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy ustalił między innymi, że nieruchomość oznaczoną nr [...]/1 spadkodawca otrzymał od rodziców w 1965 r. i zgodnie z ustaleniami rodzinnymi została ona podzielona nieformalnie na trzy działki. Jedną posiadał spadkodawca i wraz z żoną zbudował na niej dom mieszkalny a dwie pozostałe uprawiały jego siostry – uczestniczki postępowania.

Sąd Rejonowy, oceniając zgłoszony przez uczestniczki w toku postępowania działowego wniosek o stwierdzenie nabycia przez każdą z nich w wyniku zasiedzenia użytkowanych przez nie części nieruchomości, uznał, że uczestniczki wypełniły przesłanki zasiedzenia przewidziane w art. 172 § 1 i 2 k.c., a zatem należało wydzielić z przedmiotowej nieruchomości posiadane przez nie działki stanowiące odrębne nieruchomości i wyłączyć je z masy spadkowej po Józefie S.

oraz przesądzić, że w skład spadku po nim wchodzi jedynie nieruchomości stanowiąca działkę zabudowaną domem mieszkalnym, oznaczona przez biegłego numerem [...]2.

Od powyższego postanowienia wstępnego wniosła apelację wnioskodawczynie, wskazując, że zaskarża je w części obejmującej ustalenie, iż w skład spadku po Józefie S. wchodzi tylko nieruchomości wymieniona w sentencji postanowienia, a tym samym nie wchodzi dwie pozostałe, wydzielone z niej nieruchomości i wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia przez ustalenie, że w skład spadku po Józefie S. wchodzi wszystkie trzy opisane wyżej nieruchomości.

Przy rozpoznaniu apelacji Sądowi Okręgowemu w L. nasunęła się przedstawiona w zagadnieniu prawnym wątpliwość wywiedziona z ogólnych założeń i charakteru apelacji, które mogą, w ocenie Sądu, prowadzić do wniosku, że w istocie przedmiotem apelacji jest orzeczenie nieistniejące, skoro Sąd Rejonowy nie zamieścił w sentencji postanowienia żadnego rozstrzygnięcia dotyczącego wniosków o zasiedzenie złożonych przez uczestniczki postępowania. W takiej sytuacji wnioskodawczynie nie przysługiwałaby apelacja, lecz wniosek o uzupełnienie postanowienia wstępnego. Rozwiązanie takie przyjął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 listopada 1974 r. III CZP 69/74 (OSP z 1976, nr 6, poz. 114). Jednakże, jak wskazał Sąd Okręgowy, w nowszym orzecznictwie przeważa stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 sierpnia 2008r. IV CZ 62/08 (niepubl.), zgodnie z którym w takiej sytuacji zainteresowany uczestnik postępowania może zaskarżyć postanowienie wstępne apelacją, która powinna być merytorycznie rozpoznana. Sąd Okręgowy, mając na uwadze ograniczenia płynące z art. 618 § 1 i 3 k.p.c., opowiedział się za pierwszym rozwiązaniem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Udzielając odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne należy na wstępie zastrzec, że obejmuje ona jedynie ściśle określoną sytuację procesową, na tle której zagadnienie to powstało, a więc sytuację, gdy apelację od postanowienia wstępnego, zaliczającego do majątku spadkowego tylko jedną nieruchomości, a nie

trzy, jak żądano we wniosku, złożyła wnioskodawczyni, a nie uczestniczki postępowania, których wnioski o zasiedzenie nie zostały w sentencji tego postanowienia rozstrzygnięty.

Zagadnienie takie nie było wprost przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, jednakże, jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy, Sąd Najwyższy zajmował stanowisko odnoszące się do sytuacji zbliżonych, gdy sąd w sentencji postanowienia działowego nie zaliczył danego przedmiotu do dzielonego majątku ani nie ustalił, że nie wchodzi on w skład tego majątku, a jedynie w uzasadnieniu stwierdził, że przedmiot ten nie należy do dzielonej masy majątkowej oraz sytuacji, gdy w sentencji postanowienia sąd nie zamieścił innych dodatkowych rozstrzygnięć, które według przepisów ustawy powinien był zamieścić z urzędu.

W tym przedmiocie w doktrynie i orzecznictwie prezentowane są dwa stanowiska.

W myśl pierwszego faktu, że sąd w sentencji postanowienia działowego nie zaliczył danego przedmiotu do dzielonej masy ani nie orzekł, iż nie należy on do tego majątku, ale przyjął tak w uzasadnieniu postanowienia oznacza, że zapadło w tym przedmiocie rozstrzygnięcie negatywne stwierdzające, iż dany przedmiot nie należy do masy dzielonego majątku. Uczestnikowi, który nie zgadza się z takim stanowiskiem sądu, służy środek odwoławczy, a nie wniosek o uzupełnienie orzeczenia.

Pogląd taki wyraził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 września 1969 r., III CZP 70/69 (OSNCP 1970, nr 6, poz. 96), w której stwierdził, że jeżeli w orzeczeniu o podziale majątku wspólnego sąd nie objął sentencją tego orzeczenia wszystkich składników majątku wskazanych we wniosku, to wnioskodawcy przysługiwała nie żądanie uzupełnienia orzeczenia, lecz rewizja. Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z art. 618 k.p.c. w postępowaniu działowym sąd rozpoznaje całość związanych z tym podziałem stosunków i postanowienie o podziale majątku wspólnego obejmuje całościowe rozstrzygnięcie sprawy. Po wydaniu tego postanowienia uczestnik postępowania nie może już dochodzić ustalenia, że jakiś przedmiot należał do jego majątku odrębnego, jeżeli przedmiot ten został zaliczony do majątku wspólnego i objęty postanowieniem o podziale tego

majątku. Dlatego też brak zaliczenia przez sąd jakiegoś składnika majątkowego do majątku wspólnego podlegającego podziałowi nie oznacza pominięcia tego składnika w orzeczeniu (co mogłoby uzasadniać odpowiednie stosowanie art. 351 k.p.c.), lecz jest rozstrzygnięciem merytorycznie negatywnym, odpowiadającym niezaliczeniu tego składnika do majątku wspólnego podlegającego podziałowi. W takim zaś wypadku jedynie w drodze rewizji uczestnik postępowania mógł żądać objęcia postanowieniem o podziale majątku wspólnego większej liczby składników, niż to uczynił sąd pierwszej instancji.

Takie samo stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lutego 1970 r., III CZP 97/69 (OSPİKA 1971, nr 9, poz. 167), w której uznał, że okoliczność, iż sąd pierwszej instancji w postanowieniu działowym zasądzającym obniżoną spłatę lub uwzględniającym tylko w części zgłoszone roszczenie z tytułu posiadania przez innego spadkobiercę przedmiotów spadkowych (art. 686 k.p.c.) nie orzekł w sentencji postanowienia o oddaleniu nieuwzględnionych części żądań, nie stanowi przeszkody w zaskarżeniu takiego postanowienia co do tych części. Sąd Najwyższy podkreślił, że w postępowaniu działowym sąd nie rozpatruje żądań uczestników w takim znaczeniu jak w procesie i z tego względu postanowienie działowe z reguły zawiera tylko orzeczenie treści pozytywnej.

Także w uchwale z dnia 7 kwietnia 1970 r., III CZP 5/70 (OSPİKA 1971, nr 9, poz. 168) Sąd Najwyższy podkreślił, że w sentencji postanowienia działowego nie stwierdza się, iż spadkobierca stracił prawo do spłaty ani że spłaty nie otrzymuje. Dział spadku jest całością, tworzy nowy stan prawny i dlatego również podmiot w nim pominięty może zaskarżyć orzeczenie działowe. Chodzi tu bowiem o tzw. roszczenia wielokierunkowe, gdzie sąd nie jest związany treścią wniosku i ma z urzędu rozstrzygnąć, komu prawo spadkowe przysługuje i kto jest uprawniony do partycypowania w spadku. Jak wskazał w tym orzeczeniu Sąd Najwyższy, jedynie gdy chodzi o roszczenia nie należące do istoty działu, które sąd rozstrzyga tylko wtedy, gdy zostały zgłoszone w sprawie działowej, celem ostatecznego zakończenia wszystkich spornych kwestii między spadkobiercami, sąd powinien wydać orzeczenie uwzględniające bądź oddalające te roszczenia, a gdyby rozstrzygnięcia takiego nie zamieścił w sentencji postanowienia działowego,

uczestnikowi postępowania, który roszczenia te zgłosił służyłby tylko wniosek o uzupełnienie orzeczenia na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Podobnie w uchwale z dnia 21 lipca 1988 r., III CZP 61/88 (OSNC 1989, nr 10, poz. 160) Sąd Najwyższy stwierdził, że w razie nierozstrzygnięcia przez sąd pierwszej instancji w sentencji postanowienia dokonującego działu spadku o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy należącej do spadku i pobierania z niej pożytków, zainteresowanym uczestnikom postępowania przysługiwała rewizja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia działowego. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że przyjęcie w takiej sytuacji niedopuszczalności środka odwoławczego od postanowienia działowego w części nierozstrzygającej o roszczeniach z art. 686 k.p.c. musiałoby prowadzić w konsekwencji do niemożności korygowania nawet oczywiście rażąco nieprawidłowych orzeczeń w drodze rewizji nadzwyczajnej, a także skargi o wznowienie postępowania.

Ta sama linia orzecznicza utrzymana została także w najnowszym orzecznictwie. W postanowieniu z dnia 3 października 2003 r., III CKN 1529/00 (niepubl.) Sąd Najwyższy uznał, że w razie nierozstrzygnięcia przez sąd pierwszej instancji w sentencji postanowienia o dziale spadku - o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy należącej do spadku i pobierania z niej pożytków, zainteresowanym uczestnikom postępowania przysługuje apelacja, a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia. Także we wskazanym przez Sąd Okręgowy postanowieniu z dnia 21 sierpnia 2008 r., IV CZ 62/09 (niepubl.) Sąd Najwyższy uznał, że jeżeli sąd, wydając w postępowaniu o podział majątku wspólnego postanowienie wstępne przewidziane w art. 685 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., nie rozstrzygnął w sentencji, czy niektóre sporne przedmioty należą do majątku wspólnego, zainteresowany uczestnik postępowania może zaskarżyć to postanowienie apelacją.

Natomiast w myśl stanowiska drugiego, w takiej sytuacji uczestnikowi postępowania służy nie środek odwoławczy, lecz wniosek o uzupełnienie postanowienia, zgodnie ze stosowanym odpowiednio do postanowień art. 351 § 1 k.p.c., stanowiącym, że wniosek o uzupełnienie wyroku dopuszczalny jest między innymi wówczas, gdy sąd nie zamieścił w wyroku dodatkowego orzeczenia, które według przepisów ustawy powinien był zamieścić z urzędu.

Stanowisko to przyjmuje, że nie ma żadnych podstaw do uznania, iż postanowienie działowe (także wstępne) ma mieć tylko postać ustaleń pozytywnych, a w razie ustaleń negatywnych wystarczy zajęcie stanowiska w uzasadnieniu orzeczenia. We wszystkich sytuacjach, gdy przepisy przewidują w postępowaniu działowym orzekanie z urzędu, sąd powinien wydać w tym przedmiocie orzeczenie pozytywne bądź negatywne i orzec o całości żądań, a jeżeli tego nie uczynił zachodzą przewidziane w art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. podstawy do żądania uzupełnienia postanowienia, zaś środek odwoławczy jest niedopuszczalny.

Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 listopada 1974 r., III CZP 69/74 (OSP z 1976 r., nr 6, poz.114) w której stwierdził, że jeżeli sąd wydając w postępowaniu o dział spadku postanowienie wstępne przewidziane w art. 685 k.p.c. nie rozstrzygnął w sentencji, czy niektóre sporne przedmioty należą do spadku, uczestnik postępowania może żądać uzupełnienia postanowienia wstępnego na zasadach ogólnych. Natomiast jeżeli uzupełnienie postanowienia wstępnego nie nastąpiło, sąd może w toku postępowania działowego wydać dalsze postanowienia wstępne w zakresie nieobjętym postanowieniem wstępnym wydanym poprzednio. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, o sporze w rozumieniu art. 685 k.p.c. można mówić wówczas, gdy stanowiska spadkobierców są przeciwstawne i dlatego spór ten powinien być rozstrzygnięty w sensie pozytywnym albo negatywnym. Jeżeli sąd, wbrew swojemu obowiązkowi, nie obejmie sentencją orzeczenia wszystkich kwestii, należących do jego kognicji, mają zastosowanie przepisy o uzupełnieniu wyroku (postanowienia).

W uchwale z dnia 15 czerwca 1976 r., III CZP 12/76 (OSP i KA z 1977 r., nr 2, poz. 26) Sąd Najwyższy przyjął, że uczestnik postępowania o podział majątku objętego wspólnością ustawową może zgłosić na podstawie art. 351 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wniosek o uzupełnienie postanowienia o podziale tego majątku przez orzeczenie o terminie i sposobie uiszczenia dopłaty pieniężnej wyrównującej wartość udziału w majątku wspólnym, chociażby w postępowaniu o podział nie żądał rozłożenia dopłaty na raty. Orzeczenie w przedmiocie dopłat lub spłat jest bowiem obligatoryjne, bez względu na to, czy uczestnicy postępowania zgłosili odpowiednie wnioski czy nie. Jeżeli zatem wbrew temu nakazowi sąd nie zamieścił

w postanowieniu orzeczenia w tym przedmiocie, a uzasadnienie nie wskazuje na to, że problem ten w ogóle miał na uwadze, uczestnikowi postępowania przysługuje wniosek o uzupełnienie postanowienia. Podkreślić należy, że wskazana uchwała dotyczy innego stanu faktycznego i prawnego niż leżący u podstaw rozważanego zagadnienia prawnego, gdyż odnosi się do sytuacji gdy nie tylko w sentencji postanowienia działowego brak rozstrzygnięcia w przedmiocie spłat i dopłat, lecz także w uzasadnieniu brak na ten temat rozważań sądu. W uchwale tej Sąd Najwyższy nie zajął stanowiska, czy w sytuacji, gdy w uzasadnieniu postanowienia stwierdzono, że kwestia ewentualnego rozłożenia na raty spłat czy dopłat była przedmiotem rozważań sądu, który uznał brak podstaw do rozłożenia na raty i dlatego nie zamieścił takiego rozstrzygnięcia w postanowieniu, uczestnikowi służy wniosek o uzupełnienie postanowienia czy środek odwoławczy.

Powyższy przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego wskazuje, iż zdecydowanie przeważa i utrwalone jest stanowisko przyjmujące, że jeżeli sąd w postanowieniu działowym nie zaliczył do dzielonej masy majątkowej jednego ze spornych składników oraz nie rozstrzygnął czy wchodzi on do dzielonego majątku czy też jest składnikiem majątku jednego z uczestników natomiast zajął w tym przedmiocie stanowiska w uzasadnieniu orzeczenia – uczestnikowi żądającemu zaliczenia tego składnika do dzielonego majątku przysługuje apelacja a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia. Wskazana uchwała z dnia 12 listopada 1974 r., III CZP 69/74, zajmująca inne stanowisko, jest w istocie jedyna i jako taka musi być uznana za odosobnioną.

Należy podzielić wskazane stanowisko przeważające w orzecznictwie i dominujące także w literaturze.

Przemawia za nim przede wszystkim charakter orzeczeń wydawanych w postępowaniu działowym, które mają obejmować i rozstrzygać wszystkie kwestie związane z dzielonym majątkiem i w których sąd z urzędu ustala skład i wartość majątku ulegającego podziałowi (art. 684 k.p.c.) oraz z urzędu rozstrzyga także spory o prawo żądania zniesienia współwłasności i o prawo własności przedmiotów zgłoszonych do podziału, jak również wzajemne roszczenia współwłaścicieli (współspadkobierców) z tytułu posiadania rzeczy (art. 618 k.p.c.). Jak podkreśla się w literaturze, w takim wypadku, gdy z mocy przepisu szczególnego sąd w pewnym

zakresie orzeka z urzędu, w sentencji postanowienia działowego zamieszcza jedynie rozstrzygnięcia pozytywne i to także wtedy, gdy uczestnik postępowania zgłosił wniosek o rozstrzygnięcie spornego zagadnienia np. przynależności danego przedmiotu do dzielonej masy majątkowej. Jeżeli sąd taki wniosek, leżący w zakresie kwestii rozstrzyganych z urzędu, rozstrzygnął w inny sposób niż zgłoszony we wniosku, nie zamieszcza negatywnego rozstrzygnięcia w postanowieniu, a jedynie omawia je w uzasadnieniu postanowienia. Oznacza to, że wniosek w całości lub części nie został uwzględniony. Wskazał na to Sąd Najwyższy w przytoczonej na wstępie uchwale z dnia 17 września 1969 r., III CZP 70/69, stwierdzając, że brak zaliczenia przez sąd jakiegoś przedmiotu do majątku podlegającego podziałowi nie oznacza pominięcia tego składnika w orzeczeniu, lecz stanowi rozstrzygnięcie merytoryczne negatywne, odpowiadające niezaliczeniu tego przedmiotu do masy majątkowej podlegającej podziałowi.

Odnosi się to także do rozstrzygnięcia w tym przedmiocie zawartego w postanowieniu wstępnym, o którym mowa w art. 685 k.p.c. Inaczej niż w procesie, sąd w postępowaniu nieprocesowym, wydając postanowienie wstępne dotyczące kwestii wskazanych w art. 685 k.p.c., rozstrzyga ostatecznie i w całości zaistniałe spory o istnienie uprawnienia do żądania działu spadku oraz spory między współspadkobiercami o to, czy pewien przedmiot należy do spadku. Jeżeli postanowienie takie zostało wydane dlatego, że istniał spór czy dany przedmiot należy do spadku, czy też stanowi własność jednego ze spadkobierców, sąd uznając, że należy on do spadku umieszcza o tym rozstrzygnięcie pozytywne w postanowieniu wstępnym zaliczając sporny przedmiot w skład masy spadkowej. Jeżeli natomiast uznał, że sporny przedmiot stanowi własność jednego ze spadkobierców, wobec czego nie wchodzi w skład masy spadkowej, nie musi zamieszczać rozstrzygnięcia negatywnego w postanowieniu wstępnym; wystarczy, że da temu wyraz w uzasadnieniu postanowienia. Niewymienienie tego składnika w postanowieniu nie stanowi zatem – w rozumieniu art. 351 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – braku rozstrzygnięcia sporu o ten przedmiot ani niezamieszczenia dodatkowego orzeczenia, które według przepisów ustawy sąd powinien był zamieścić z urzędu. Jest merytorycznym rozstrzygnięciem negatywnym odpowiadającym niezaliczeniu danego przedmiotu do spadku. Nie ma więc

podstaw do żądania uzupełnienia postanowienia przez orzeczenie, że przedmiot ten nie należy do spadku, natomiast uczestnikowi postępowania, który żądał zaliczenia przedmiotu do masy spadkowej i objęcia podziałem służy apelacja, oparta na zarzucie niewłaściwego ustalenia składu spadku.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi, jak w uchwale.

Stan faktyczny i prawny, na tle którego powstało przedstawione zagadnienie prawne, nie daje podstaw do rozważania, jak uczynił to w uzasadnieniu Sąd Okręgowy, jakie znaczenie, w świetle postanowień art. 618 § 3 k.p.c., ma fakt nierozstrzygnięcia w zaskarżonym postanowieniu wstępnym o żądaniu uczestniczek postępowania stwierdzenia zasiedzenia przez każdą z nich nieruchomości nie zaliczonych do masy spadkowej. Uczestniczki postępowania nie podjęły bowiem w związku z tym żadnych czynności procesowych a przedmiotem rozstrzygania Sądu Okręgowego jest jedynie apelacja wnioskodawczynie, która przeciwstawiała się wnioskowi o zasiedzenie i żądała zaliczenia spornych nieruchomości do masy spadkowej. W tej sytuacji można jedynie stwierdzić, że zgodnie z art. 618 k.p.c. Sąd pierwszej instancji ma obowiązek rozstrzygnąć złożony w sprawie o dział spadku wniosek spadkobiercy o stwierdzenie, że nabył on przez zasiedzenie nieruchomość zgłoszoną przez wnioskodawcę lub innego uczestnika do masy spadkowej, przy czym rozstrzygnięcie pozytywne powinno polegać na wydaniu orzeczenia stwierdzającego nabycie przez określoną osobę własności tej nieruchomości w wyniku zasiedzenia, natomiast rozstrzygnięcie negatywne może przybrać postać zaliczenia tej nieruchomości do masy spadkowej, jeżeli nie było innych ku temu przeszkód. Uprawomocnienie się orzeczenia zaliczającego nieruchomość do masy spadkowej wyłącza, zgodnie z art. 618 § 3 k.p.c., możliwość domagania się ustalenia, że jeden z uczestników postępowania działowego nabył wcześniej własność tej nieruchomości przez zasiedzenie. Bardziej szczegółowe rozważanie tej kwestii nie jest jednak możliwe ze względu na treść przedstawionego zagadnienia prawnego oraz okoliczności i stan sprawy, na tle których powstało.